

Külső és belső támadások az EU demokráciája ellen – SOTEU 2022

2022. szeptember 14-én tartotta Ursula von der Leyen, az Európai Bizottság elnöke az unió állapotáról szóló beszédét, amelyben az EU demokráciáját fenyegető külső és belső támadásokra hívta fel a figyelmet, valamint fontos bejelentéseket tett az európai demokrácia védelmével kapcsolatban is.

Az uniós demokrácia megerősítése az elmúlt években az Európai Bizottság egyik kiemelt célkitűzésévé vált; az Európai Bizottság rendre indít különböző hangzatos programokat a demokrácia védelme érdekében, illetve a soros elnökségek is folyamatosan prioritásaik között határozzák meg az uniós alapértékek, így különösen a demokrácia védelmét. Az európai demokrácia védelme ennek megfelelően Ursula von der Leyen beszédének is fontos részét képezte.¹

Külső támadások – Kína és egyéb autokrata rezsimek dezinformációja

Az uniót fenyegető külső tényezők vonatkozásában Ursula von der Leyen elmondta, hogy a tagállamokat különböző módokon külföldi autokraták veszik célba, külföldi szervezetek olyan intézeteket finanszíroznak, amelyek aláássák a közös európai értékeket. Példaként hozta fel, hogy az év elején az Amszterdami Egyetem bezárt egy kutatóközpontot, amelyet kínai szervezetek finanszíroztak. Ez a központ úgynevezett emberi jogi kutatásokat tett közzé, amelyekben „híreszteléseknek” minősítette az ujugurok megbüntetésére szolgáló kényszermunkatáborokkal kapcsolatos bizonyítékokat.

A Kínai Kommunista Párt, illetve általában véve a kínaiak egyetemi szférába való túlzott benyomulása az Egyesült Államokban egyre felkapottabb kérdés az elmúlt időszakban,² különösen, de nem kizárólag az amerikai jobboldalon (az Egyesült Államokban Kínát rendszeresen kritizálják a jobb és bal oldalról

¹ Európai Bizottság [é. n.].

² ZAKHEIM 2021.

egyaránt).³ Mike Pompeo (Trump külügyminisztere) idén júniusban azt emelte ki,⁴ hogy az amerikai egyetemek egyre inkább függnak a „Kínai Kommunista Párt pénzétől”, Ron DeSantis (Florida kormányzója és a 2024-es elnökválasztás egyik lehetséges esélyese) pedig még tavaly lépett fel a kínai befolyás ellen a floridai egyetemek vonatkozásában.⁵

Ursula von der Leyen a külföldi rosszindulatú beavatkozások elleni védelem szükségessége mellett továbbá azzal érvelt, hogy az európaiak a gazdaság védelmében már eddig is hajlandók voltak megtenni a szükséges lépéseket, hiszen az európai vállalatokba irányuló közvetlen külföldi befektetések biztonsági átvilágítása érdekében jogszabályokat vezettek be (külföldi beruházásvédelem). Az Európai Bizottság elnöke szerint ugyanezt kellene tenni szélesebb keretek között, a közös európai értékek védelmében. Ennek kapcsán Ursula von der Leyen bejelentette, hogy az Európai Bizottság elő fog terjeszteni egy demokráciavédelmi csomagot, amelynek szabályai fel fogják tární a rejtett külföldi befolyást és a tisztességtelen finanszírozást.

Belső támadás – a „trójai falovak” és a korrupció

A demokrácia elleni belső támadások tekintetében Ursula von der Leyen a jogállamisági agendát hangsúlyozta. Elmondta, hogy a jogállamiság védelme az általa vezetett Bizottság „kötelessége és egyben legnemesebb feladata”.

Bár a Bizottság elnöke egyszer sem nevezte meg hazánkat, a beszéd e része érezhetően Magyarországnak (is) címzett üzenet volt. Elmondta: „nem fogjuk hagyni, hogy az autokráciák trójai falovakkal belülről támadják demokráciáinkat”. Nyugat-európai politikusok gyakran illetik Magyarországot Putyin EU-n belüli trójai falovaként, azzal érvelve, hogy a magyar miniszterelnök asszisztál az orosz elnöknek az unió meggyengítéséhez. Von der Leyen továbbá azt is hozátette, hogy az Európai Bizottság továbbra is ragaszkodni fog az igazságszolgáltatás függetlenségéhez, valamint a kondicionalitási eljárás által meg fogja védeni az uniós költségvetést is – két újabb példát említve, amely Brüsszelben visszatérő kérdés hazánk vonatkozásában.

A demokrácia elleni belső támadások keretén belül Ursula von der Leyen programadó jelleggel külön kitért a korrupció elleni harcra. Bejelentette, hogy

³ SIEGEL 2022.

⁴ WOLFSOHN 2022.

⁵ Florida Governor Signs Bill to Crackdown on Chinese Influence at State Universities 2021.

az Európai Bizottság a következő évben intézkedéseket fog előterjeszteni a korrupcióellenes jogszabályok aktualizálására. Előírányozta, hogy a legjellemzőbb bűncselekményeken – például a vesztegetésen – túlmenően szigorítani fogják az olyan bűncselekményekre vonatkozó normákat is, mint a jogellenes meggazdagodás, a befolyással üzérkedés és a hatalommal való visszaélés.

„EU Magnitsky-törvény”

A Bizottság elnöke a korrupció elleni harcban egy új szintre lépne. Az Európai Bizottság javasolni fogja, hogy az uniós közös értékek külföldi védelmét szolgáló új eszköz, az emberi jogi szankciórendszer a korrupciót is szankcionálja. Arról az „EU Magnitsky-törvény”⁶ néven is ismert globális emberi jogi szankciórendszerről van szó,⁷ amelyet a Tanács 2020 végén hozott létre. Ez az eszköz lehetővé teszi, hogy az EU – az elkövetés helyétől függetlenül – fellépjen azon személyekkel és szervezetekkel szemben, akik felelősek a világszerte elkövetett súlyos emberi jogi jogsértésekért. A szankciós rendszer olyan cselekményekre vonatkozik, mint a népirtás, az emberiség elleni bűncselekmények és az egyéb súlyos emberi jogi jogsértések és visszaélések, illetve amelyek az EUSz 21. cikkében foglalt közös kül- és biztonságpolitikai célok tekintetében egyéb módon súlyos aggodalomra adnak okot.

Ursula von der Leyen bejelentése nyomán a korrupció is ennek a rezsimnek a hatálya alá tartozna. Ez a javaslat tehát a külső veszélyek dimenziójában igyekszik fellépni a korrupció, illetve annak kapcsán harmadik országokkal szemben. Ez a javaslat egyfelől furcsának tűnhet, legalábbis a hagyományos emberi jogi megközelítés szempontjából nézve. A korrupciótól való mentesség csak rendkívül tágan értelmezve képezheti részét az uralkodó, egyéni szabadságokra épülő emberi jogi értelmezésnek. Sokkal inkább értékről, és nem emberi jog védelméről van szó. Másfelől azonban nem is teljesen ismeretlen ez a minta, hiszen az amerikai külügyminisztérium (*U.S. State Department*) az 1980-as évektől adja ki éves emberi jogi jelentéseit a világ legtöbb állama vonatkozásában.⁸ Ezek a jelentések a korrupcióra is kitérnek, illetve

⁶ MIADZVETSKAYA 2021.

⁷ Az Európai Unió Tanácsa 2020.

⁸ United States Department of State [é. n. a].

az amerikai Magnitsky-törvény is kiterjed a korrupció elleni fellépésre⁹ (Magnitsky-törvényt számos más államban is elfogadtak).¹⁰

Kettős mérce feloldása?

Ursula von der Leyen egy fontos elvi megállapítást is tett a korrupció elleni harc legitimizálása érdekében. A Bizottság elnöke szerint „ha hitelesek akarunk lenni, amikor arra kérjük a tagjelölt országokat, hogy erősítsék meg demokráciáikat, akkor nekünk is fel kell számolnunk a korrupciót”.

Az elv – miszerint, ha valamit elvárunk a tagjelölt államoktól, azt várjuk el a tagjainktól is – még ha észszerű is, nem teljesen magától értetődő az Európai Unióban. A szakirodalom ezt problémakört a „kettős mérce” kifejezéssel illeti – vagyis hogy a koppenhágai kritériumok bizonyos kérdésekben szigorúbb feltételeket állapítanak meg, mint ami a tagokra alkalmazandó uniós elsődleges és másodlagos jogi aktusokból következik.

Az egyik legszembetűnőbb példa erre a nemzeti kisebbségek védelme. Bár az EU a koppenhágai kritériumok alapján a tagjelölt államoktól megköveteli a „kisebbségek tiszteletét és védelmét”, saját tagállamai vonatkozásában semmilyen garanciákat nem rögzít a kisebbségek védelmére nézve. Következésképpen az Unión belül a kisebbségek védelme sokkal kevésbé volt biztosított, mint az unión kívüli tagjelölt államokban, ez pedig a legkevésbé sem fér össze az uniós alapértékek céljával (Bruno de Witte szerint a kisebbségekért való aggodalom „elsősorban exportcikk, és nem hazai fogyasztásra ajánlott”).¹¹ Ezen ellentmondásos jogi helyzet legszembetűnőbb példája Litvánia, ahol 2010-ben hatályon kívül helyezték az euroatlanti integráció során elfogadott kisebbségi törvényt.¹²

Amíg tehát az Európai Bizottság a korrupció elleni harcot éppen a tagjelöltek és tagállamok irányába megfogalmazott elvárások közti kettős mérce feloldásával igazolná, ugyanez a probléma a kisebbséghez tartozó személyek jogának tiszteletben tartása – mint EUSz 2. cikk szerinti alapérték – vonatkozásában nem sarkallja cselekvésre Brüsszelt.

2022. szeptember 20.

⁹ United States Department of State [é. n. b].

¹⁰ The EU Adopts its First Sanctions under its New Global Human Rights Sanctions Regime 2021.

¹¹ DE WITTE 2000.

¹² MANZINGER 2019.

Felhasznált irodalom

- Az Európai Unió Tanácsa (2020): *Az EU globális emberi jogi szankciórendszer fogadott el*. Online: www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2020/12/07/eu-adopts-a-global-human-rights-sanctions-regime/
- DE WITTE, Bruno (2000): *Politics Versus Law in the EU's Approach to Ethnic Minorities*. Fiesole: European University Institute.
- Európai Bizottság [é. n.]: *Az Unió helyzetét értékelő beszédek*. Online: https://state-of-the-union.ec.europa.eu/index_hu
- Florida Governor Signs Bill to Crackdown on Chinese Influence at State Universities. *Insight Into Diversity*, 2021. június 9. Online: www.insightintodiversity.com/desantis-signs-bill-targeting-foreign-influence-in-floridas-universities/
- MANZINGER Krisztián (2019): A 2019-es európai parlamenti választások nemzetiségi vonatkozásai. *Kisebbségvédelem*, (1), 95–132. Online: www.kji.hu/wp-content/uploads/2019/08/folyoirat_2019_2_2_manzinger.pdf
- MIADZVETSKAYA, Yuliya (2021): Habemus a European Magnitsky Act. *European Law Blog*, 2021. január 13. Online: <https://europeanlawblog.eu/2021/01/13/habemus-a-european-magnitsky-act/>
- SIEGEL, Benjamin (2022): Nancy Pelosi's Long History of Criticizing China, Advocating for Human Rights. *ABC News*, 2022. augusztus 2. Online: <https://abcnews.go.com/Politics/nancy-pelosis-long-history-criticizing-china-advocating-human/story?id=87425441>
- The EU Adopts its First Sanctions under its New Global Human Rights Sanctions Regime. *Norton Rose Fulbright*, 2021. március 26. Online: www.nortonrosefulbright.com/en/knowledge/publications/81a274ea/the-eu-adopts-its-first-global-human-rights-sanctions-regime
- United States Department of State [é. n. a]: *Country Reports on Human Rights Practices*. Online: www.state.gov/reports-bureau-of-democracy-human-rights-and-labor/country-reports-on-human-rights-practices/
- United States Department of State [é. n. b]: *Global Magnitsky Act*. Online: www.state.gov/global-magnitsky-act/
- WOLFSOHN, Jack (2022): Pompeo Claims All U.S. Universities Financially Dependent on CCP. *National Review*, 2022. június 14. Online: www.nationalreview.com/2022/06/pompeo-claims-all-u-s-universities-financially-dependent-on-ccp/
- ZAKHEIM, Dov S. (2021): Why not Replace Students from China with those from America? *The Hill*, 2021. április 23. Online: <https://thehill.com/opinion/national-security/549715-why-not-replace-students-from-china-with-those-from-america/>